

ارجاع به این مقاله: عبدالله پور، الهام، و ابجدیان، فاطمه. (۱۴۰۲). ارزیابی موضوعی پژوهش‌های حوزه هنر اسلامی در پایگاه اطلاعاتی اسکوپوس با تأکید بر مقالات پژوهشگران ایرانی. پیکره، ۳۲(۳۲)، ۲۱-۳۶.

ترجمه انگلیسی این مقاله در همین شماره با عنوان زیر منتشر شده است

Thematic Evaluation of Islamic Art Studies in the Scopus Database with an Emphasis on the Articles of Iranian Researchers

مقاله پژوهشی

ارزیابی موضوعی پژوهش‌های حوزه هنر اسلامی در پایگاه اطلاعاتی اسکوپوس با تأکید بر مقالات پژوهشگران ایرانی

چکیده

بیان مسئله: هنر دوره اسلامی با گستره‌ای فراتر از مرزهای جغرافیای کشورهای اسلامی، به فراخور کارکرد یا کاربرد آن در همه نقاط جهان، همواره تکثیر و بازنمایی شده و محور کار پژوهشگران مراکز علمی و پژوهشی بوده است. از اشکالی که این پژوهش‌ها در قالب آن منتشر میشوند مقالات نمایه‌شده در پایگاه‌های اطلاعاتی معتبر است که پایگاه اطلاعاتی بین‌المللی «اسکوپوس» یکی از آن‌ها است. براین اساس در پژوهش حاضر سعی بر آن است تا مقالات حوزه هنر اسلامی در مجلات نمایه‌شده این پایگاه به صورت موضوعی ارزیابی شده، و به سؤالاتی چون چپستی موضوعات اصلی پژوهش‌های حوزه هنر اسلامی و اینکه چه کشورها و سازمان‌هایی در تولید پژوهش‌های این حوزه مشارکت داشته‌اند، پاسخ داده می‌شود. همچنین معرفی برترین مجلات و مقالات این حوزه موضوعی و وضعیت پژوهش‌های ایران در پایگاه‌های اطلاعاتی اسکوپوس از مسائل دیگر این پژوهش است.

هدف: شناخت رویکرد موضوعی پژوهشگران حوزه هنر اسلامی و نیز موضوعات اصلی و پرتکرار این حوزه هدف پژوهش حاضر است.

روش پژوهش: این پژوهش از نوع توصیفی بوده که براساس شاخص‌های علم‌سنجی، جامعه آماری ۴۷۵ مدرک در حوزه هنر اسلامی نمایه شده در پایگاه اسکوپوس را بررسی می‌کند. با استفاده از تحلیل هم‌واژگانی، موضوعات کلیدی حوزه هنر اسلامی بررسی و نقشه هم‌رویدادی با نرم‌افزار «وس ویوور» ترسیم شده و با تجزیه و تحلیل داده‌ها در نرم‌افزار اکسل، مقاله‌ها، مجلات، کشورها و نویسندگان برتر این حوزه شناسایی شدند.

یافته‌ها: پژوهش حاضر نشان داد در این بررسی پرتکرارترین کلمات کلیدی در کل بازه زمانی بررسی شده، به‌جز هنر اسلامی، موزه، صنایع دستی، هنر و هندسه نقوش بوده و مجله «Hali» به‌عنوان برترین مجله حوزه هنر اسلامی با دارا بودن بیشترین انتشار مقالات بوده است. همچنین مشخص گردید که کشور آمریکا بیشترین تولیدات را در این حوزه و دانشگاه «محمد بن عبدالله»، «آکسفورد» و «هنر اسلامی» تبریز رتبه اول را در مشارکت تولیدات این حوزه داشته‌اند. دیگر نتایج نشان داد روند انتشار پژوهش‌های حوزه هنر اسلامی صعودی است و بیشترین تولیدات علمی این حوزه در سال ۲۰۱۶ میلادی منتشر شده است. همچنین کشور ایران رتبه پنجم میزان تولید انتشارات حوزه هنر اسلامی را به خود اختصاص داده است.

کلیدواژه

پژوهش‌های هنر اسلامی، اسکوپوس، پژوهشگران ایرانی، پایگاه اطلاعاتی، ارزیابی موضوعی، علم سنجی

۱. نویسنده مسئول، کارشناس ارشد علم اطلاعات و دانش‌شناسی، دانشگاه شهید چمران اهواز، اهواز، ایران.

Email: abdolahpour14@scu.ac.ir

۲. کارشناس ارشد علم اطلاعات و دانش‌شناسی، پایگاه استنادی علوم جهان اسلام، شیراز، ایران.

مقدمه

کثرت شاخه‌های هنر دوره اسلامی و فراوانی آن‌ها در تمامی نقاط جهان باعث گردیده که این حوزه مورد توجه پژوهشگران و علاقه‌مندان قرار گیرد و مراکز پژوهشی، دانشگاه‌ها، و مجلات تخصصی آن تشکیل گردد. با توجه به عمق مطالعات و گستردگی و تنوع حوزه هنر اسلامی، در این مقاله در نظر است تا پژوهش‌های این حوزه با شاخص‌های علم‌سنجی مورد مطالعه قرار گیرد. علم‌سنجی، مسیریابی را که یک حوزه علمی طی کرده، بررسی می‌کند و موضوع‌هایی را که درون حوزه ایجاد شده، معرفی و نقش و اهمیت و پیشرفت و یا نقصان آن‌ها را ارائه می‌کند. تعیین جایگاه هنر با مقوله علم‌سنجی به مثابه بازایی جایگاه استنادی این حوزه است. از آنجا که پژوهش‌های حوزه هنر اسلامی درصد قابل توجهی از مطالعات مربوط به حوزه هنر را دربر می‌گیرد، این پژوهش به دنبال پاسخگویی به چگونگی روند انتشار پژوهش‌های حوزه هنر اسلامی، چیستی موضوعات اصلی این حوزه و شناخت کشورهای فعال، معرفی پرکارترین پژوهشگران این حوزه و تعیین نشریات برتر و تعداد استنادهاست. با توجه به اهمیت موضوع هنر اسلامی، پژوهش حاضر ضمن شناسایی خلأهای موجود، بر آن است تا با بررسی متون این حوزه، طی بازه زمانی ۱۹۴۱ تا ۲۰۲۲ میلادی در پایگاه اطلاعاتی اسکوپوس^۱ و ارائه نقشه مفهومی این حوزه پژوهشگران را در زمینه‌های مرتبط با هنر اسلامی و استفاده از منابع مورد نیاز مطابق با دانش روز دنیا یاری نماید. ضرورت این موضوع از آن رو است که به پژوهشگران حوزه هنر اسلامی، آگاهی و شناخت کافی از نقشه جامع پژوهش‌های علمی این حوزه می‌دهد و همکاران تأثیرگذار و آثار علمی آنان را شناسایی می‌کند.

روش پژوهش

این پژوهش از نوع پژوهش‌های کاربردی است که هدف آن ارزیابی پژوهش‌های حوزه هنر اسلامی است. جامعه آماری پژوهش حاضر کلیه تولیدات علمی به تعداد ۴۷۵ مدرک حوزه هنر اسلامی از سال ۱۹۴۱ تا ۲۰۲۲ میلادی نمایه شده در پایگاه اسکوپوس است. پژوهش حاضر به روش کتابخانه‌ای است و داده‌ها از پایگاه اسکوپوس جمع‌آوری شده است. در این فرآیند، اطلاعات پژوهش‌های بازایی شده شامل عنوان، نویسنده، سال، نام مجله، کلیدواژگان و تعداد استنادات در فایل با فرمت Excle csv ذخیره و برای تجزیه و تحلیل وارد نرم‌افزار اکسل شد و همچنین جهت نشان دادن موضوعات اصلی این حوزه، داده‌ها وارد نرم‌افزار وس ویور^۲ شدند. کلیدواژه «هنر اسلامی»^۳ به عنوان مبحث جست‌وجو در پایگاه اسکوپوس معیار انتخاب پژوهش‌های مرتبط با حوزه هنر اسلامی بوده است.

پیشینه پژوهش

در بررسی پیشینه‌های داخلی دیده شد که «سوری، نوروزی، فامیل روحانی، و زارعی» در پژوهشی با عنوان «ترسیم نقشه علمی تولیدات پژوهشگران هنر و معماری دانشگاه آزاد اسلامی در پایگاه وب‌آوساینس» (۱۳۹۹) تولیدات علمی پژوهشگران هنر و معماری در پایگاه وب‌آوساینس را تحلیل کرده‌اند و نشان داده‌اند که اولین رکورد علمی نمایه شده دانشگاه آزاد اسلامی در زمینه هنر و معماری در پایگاه وب‌آوساینس مربوط به سال ۲۰۰۸ میلادی و بیش‌ترین تولیدات علمی مربوط به سال ۲۰۱۶ میلادی بوده و بیش‌ترین همکاری علمی را کشورهای استرالیا و مالزی با پژوهشگران این دانشگاه داشته‌اند و به این نتیجه رسیده‌اند که وضعیت تولیدات علمی این دانشگاه در

حوزه هنر و معماری از لحاظ کمی و کیفی نامطلوب است و دانشگاه آزاد اسلامی نقش بسیار کم‌رنگی در شناساندن هنر ایرانی و معماری اسلامی در سطح جهانی داشته است، به طوری که فقط ۰٫۳۵ درصد از مشارکت تولید علمی دانشگاه آزاد اسلامی به حوزه هنر و معماری برمی‌گردد. در مقاله‌ای با عنوان «بررسی وضعیت سبک‌های نقاشی در نمایه استنادی هنر و علوم انسانی: یک تحلیل بسامد استنادی» (۱۳۹۹)، «عاصمی و صفری‌نژاد» به تعیین وضعیت تولیدات علمی حوزه سبک‌های نقاشی در پایگاه وب‌آوساینس پرداختند و نشان دادند که ۱۰ سبک نقاشی آپ‌آرت، اکسپرسیونیسم، امپرسیونیسم، رئالیسم، رنسانس، سوپرنالیسم، سوررئالیسم، کوبیسم و هنر انتزاعی بیش‌ترین استناد را به خود اختصاص داده‌اند و کشور فرانسه را به‌عنوان مبدأ پیدایش بیش‌ترین سبک و دانشگاه واشنگتن را با بیش‌ترین استناد به‌عنوان رتبه اول در تولید مقالات این حوزه معرفی و همچنین مجله برتر این حوزه را مشخص کردند. «وفائیان» در مقاله‌ای با عنوان «مطالعه وضعیت تولیدات علمی در حوزه بازیابی اطلاعات موسیقی در پایگاه اسکوپوس» (۱۳۹۶) به تحلیل تولیدات علمی حوزه بازیابی اطلاعات موسیقی در پایگاه اسکوپوس پرداخت و تصویر جامعی از وضعیت فعالیت‌های علمی این حوزه را ارائه داد؛ وی نشان داد که از سال ۲۰۰۴ میلادی تولیدات علمی این حوزه آغاز به رشد کرده و در سال ۲۰۰۸ میلادی به دوران بالندگی خود رسیده است. او همچنین پرکارترین نویسندگان این حوزه را معرفی کرد و کشور آمریکا و مؤسسه پژوهشی «جوهانس کیپلر» را به ترتیب فعال‌ترین کشور و مؤسسه پژوهشی نشان داد و عنوان کرد که بیش‌ترین آثار این حوزه مربوط به رشته‌های کامپیوتر، علوم انسانی و مهندسی است. «جعفری و گل‌تاجی» (۱۳۹۱) در پژوهشی با عنوان «مطالعه وضعیت تولیدات علمی اعضای هیأت علمی دانشکده‌های علوم انسانی و هنر و علوم اجتماعی دانشگاه‌های دولتی کشور طی سال‌های ۲۰۰۰-۲۰۰۸ میلادی» وضعیت تولیدات علمی حوزه علوم انسانی و هنر و علوم اجتماعی را پایگاه وب‌آوساینس بررسی کردند که طی این پژوهش سیر تحول تولیدات این حوزه را در دانشگاه‌های دولتی ایران نشان دادند و همچنین مجلات برتر این حوزه را شناسایی و ضریب تأثیر آن‌ها را مشخص کردند. «عبداله‌پور و کلاه‌کج» (۱۴۰۱) هم در پژوهشی با عنوان «بررسی مقالات حوزه هنر با تأکید بر روش‌شناسی پژوهش آن‌ها» مقالات مجلات علمی-پژوهشی حوزه هنر را با هدف شناسایی و معرفی شیوه‌های تحلیل مقالات این حوزه به‌منظور آگاهی و شناخت گونه‌های تحلیل این مقالات موردبررسی قرار دادند و بیان داشتند که علی‌رغم اینکه بسیاری از مقالات حوزه هنر با رویکردهای موضوعی متفاوت و دریافت‌های متنوع است، اما بخش قابل توجهی از این مقالات (بالغ بر ۴۵ درصد)، گونه‌های تحلیل آن‌ها توصیفی و تحلیلی بیان شده است. اگرچه گونه‌های این تحلیل غالباً در ذیل حوزه رویکردهای کیفی تحقیق است و رویکرد کیفی نیز عمدتاً محقق‌محور است، به‌نظر می‌رسد با توجه به تصویری بودن غالب مقالات هنری، تنوع گونه‌های تحلیل می‌تواند نتایج این تحقیق را دقیق‌تر کرده و سلیقه نویسندگان را در نتیجه‌گیری محدودتر کند. «عبداله‌پور» (۱۴۰۰) همچنین در مقاله‌ای با عنوان «تحلیل محتوایی و استنادی مقالات فصلنامه پیکره» به تحلیل محتوایی و استنادی پژوهش‌های حوزه هنر پرداخته و رفتار استنادی پژوهشگران این حوزه را تجزیه و تحلیل کرده است و نشان داده که بیش‌ترین پژوهش‌ها در موضوع موردبررسی با مشارکت گروهی و بیش‌ترین روش مورد استفاده روش توصیفی — تحلیلی بوده است و همچنین حیطه‌های موضوعی روند نامساوی و نامشابهی را طی می‌کند. وی نیز در پژوهش خود بیان کرده است که نشریه با دارا بودن میانگین استناد ۲۰ برای هر مقاله نشان می‌دهد که پژوهشگران این حوزه به اهمیت استناد به‌خوبی آگاهی دارند، ولی کتاب‌محور بودن و قدیمی بودن منابع مورد استفاده قابل تأمل است و توجه به منابع روزآمد را ضروری می‌کند. در بررسی پیشینه‌های خارجی، «گریر»^۴ (۲۰۱۶) رفتار اطلاع‌یابی دانشجویان رشته

هنر را با تحلیل استنادی پایان‌نامه‌های هنر در مقاله‌ای با عنوان «تحلیل استنادی پایان‌نامه‌های هنرهای تجسمی مقطع کارشناسی ارشد» مورد بررسی قرار داده است. «اوالت»^۵ (۲۰۱۶) نیز منابع بصری سازمان بورس تحصیلی آمریکا را طی سال‌های ۲۰۱۰ تا ۲۰۱۴ میلادی در پژوهشی با عنوان «تحلیل استنادی منابع بورس تحصیلی آمریکا» تجزیه و تحلیل استنادی کرده است. مرور پژوهش‌های پیشین نشان می‌دهد تاکنون پژوهشی پیرامون بررسی پژوهش‌های هنر اسلامی در ایران انجام نشده است. مقاله سوری و همکاران (۱۳۹۹) به بررسی پژوهشگران یک دانشگاه پرداخته و پایگاه مورد بررسی آن‌ها اسکوپوس نیست و دو حوزه هنر و معماری را به صورت توأمان در نظر گرفته است، نه یک حوزه از زیرمجموعه حوزه هنر. مقاله عاصمی و صفری (۱۳۹۹) تولیدات علمی یک حوزه هنری به غیر از هنر اسلامی را در پایگاه استنادی دیگری به غیر از اسکوپوس بررسی کرده است. مقاله وفائیان (۱۳۹۶) در پایگاه اسکوپوس به بررسی تولیدات علمی یکی از حوزه‌های هنری پرداخته است، ولی نه در حوزه هنر اسلامی. جعفری و گل‌تاجی (۱۳۹۱) تولیدات علمی حوزه هنر را همراه با دو حوزه علوم انسانی و علوم اجتماعی بررسی کرده‌اند، نه صرفاً حوزه هنر یا یکی از حوزه‌های هنر را. عبدالله‌پور و کلاه‌کج هم شیوه‌های تحلیل پژوهش‌های هنر را در ایران بررسی کردند نه در سطح بین‌المللی. در یک جمع‌بندی کلی از تحقیقات انجام شده در خارج از کشور می‌توان گفت بیش‌تر پژوهش‌ها مربوط به تحلیل استنادی به زمینه هنر و علوم وابسته است. با توجه به اینکه تاکنون پژوهشی در خصوص بررسی وضعیت پژوهش‌های علمی و اثرگذاری حوزه هنر اسلامی انجام نشده است، انجام چنین پژوهشی ضروری به نظر می‌رسد.

مفاهیم نظری پژوهش

سیاست‌گذاری علم و دانش، لازمه‌اش به دست آوردن شناخت و ارزیابی مستدل از وضعیت یک حوزه علمی است که علم‌سنجی حوزه علمی در این راستا می‌تواند مؤثر باشد (احمدی، سلیمی و زنگی‌ش، ۱۳۹۲). نقشه در اصطلاح نقشه علم، به معنایی که در رهنگاشت به کار می‌رود نیست، بلکه همانند نقشه‌های جغرافیایی‌ای است که قرن‌هاست برای اکتشاف و مسیریابی به ما کمک کرده‌اند (رمضانی، علی‌پورحافظی و مؤمنی، ۱۳۹۳) نقشه‌های علم نیز به همین روش، بازیابی دانش را پشتیبانی و نتایج علمی را مصورسازی می‌کنند (زندى‌روان، داوری‌پناه و فتاحی، ۱۳۹۵). پیشرفت علمی هر حوزه‌ای با تلاش‌های محققان و آثار علمی پیشینیان آن حوزه بوده و دانشمندان هر حوزه به منظور دیدن فراسوی دانش در حوزه تخصصی خود آثار اصیل پیشین را مطالعه نموده و با اتکا به گذشته علم، آینده علمی حوزه تخصصی خود را پیش‌می‌برند تا به درک کلی از چارچوب علمی حوزه مورد نظر برسند (سهیلی، شعبانی و خاصه، ۱۳۹۴). از سویی، چون حوزه‌های علمی مختلف رو به رشد و با سرعت در حال منتشر شدن هستند، رصد روندهای علمی را دشوار کرده است. از این رو، متخصصان علم‌سنجی و علوم رایانه با تلفیق ابزارهای مصورسازی شاخص‌ها و فنون علم‌سنجی به منظور ایجاد تصور کامل و جامع از علوم مختلف، ترسیم نقشه حوزه‌های علمی را ارائه کرده‌اند (رمضانی و همکاران، ۱۳۹۳). تحلیل هم‌رویدادی واژگان نوعی تحلیل هم‌استنادی است که روابط میان مفاهیم علمی را بصری‌سازی می‌سازد و با شیوه تحلیل کمی به کشف شبکه مفاهیم حوزه‌های علمی می‌پردازد (Small & Griffith, 1974) سهیلی و همکاران معتقدند که نقشه‌های علمی از عناصری به نام بروندادهای حوزه‌های پژوهشی تشکیل می‌شوند که در این نقشه‌ها حوزه‌های علمی که در کنار یکدیگر قرار می‌گیرند از ارتباط مفهومی قوی‌تری برخوردارند و هرچه از هم دورتر باشند، این ارتباط مفهومی ضعیف‌تر است (سهیلی، توکلی‌زاده راوری، حاضری، و دوست‌حسینی، ۱۳۹۷). بنابراین ترسیم نقشه علمی حوزه هنر اسلامی می‌تواند

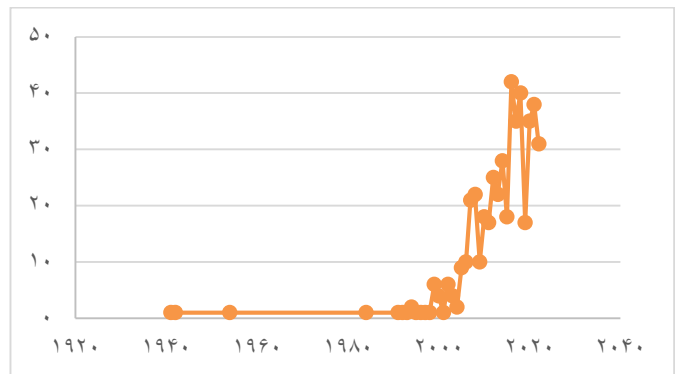
باعث ارتقای تولیدات علمی این حوزه شود. جکینز مدینا و همکارانش معتقدند که هنر اسلامی همان هنرهای تجسمی خلق شده در دنیای اسلام است؛ هرچند ممکن است این هنرها در مواردی با تعالیم و شریعت اسلام انطباق نداشته باشد. ولی تأثیر فرهنگ اسلامی و منطقه‌ای در آن به‌خوبی نمایان است (Jenkins-Madina,) (Ettinghausen & Grabar, 2001, 3). برخی از متون هنر اسلامی را این‌گونه تعریف می‌کنند: هنری است که با چارچوب‌ها، اصول و دیدگاه‌های آیینی و دینی هماهنگی و انطباق دارد، یا به‌عبارتی هنر اسلامی، گونه‌ای از فعالیت و آثار هنری است که با موازین اسلامی سازگار است (سلطان‌زاده، ۱۳۹۲).

پایگاه اطلاعاتی اسکوپوس

پایگاه اطلاعاتی اسکوپوس یک پایگاه استنادی با سابقه‌ای طولانی است که از سال ۱۷۸۸ میلادی در نمایه‌سازی اسناد فعالیت دارد. این نمایه استنادی توسط ناشر هلندی بنام الزویر^۶ تأسیس شده و حاوی بیش از ۲۴۶۰۰ عنوان نشریه، بیش از ۱۹۴۰۰۰ کتاب از ۵۰۰۰ ناشر معتبر، بیش از ۷۵۰۰۰۰۰ مقاله، ۱/۴ میلیارد مرجع ذکر شده است. از سال ۱۹۷۰، در این پایگاه بیش از ۹/۵ میلیون مقاله کنفرانسی، ۴۳۷ میلیون پروانه ثبت اختراع از پنج کشور بزرگ ثبت اختراع در سراسر جهان، ۱۶ میلیون نمایه نویسنده و حدود ۷۰۰۰۰ پروفایل عضویت است (جمالی و غفاری، ۱۴۰۱ به نقل از Cascajares et all, 2020).

بحث و تحلیل یافته‌های پژوهش

۱. بررسی روند انتشار پژوهش‌های حوزه هنر اسلامی در پایگاه اسکوپوس: تعداد کل پژوهش‌های منتشرشده در حوزه هنر اسلامی در پایگاه اسکوپوس حدود ۴۷۵ پژوهش می‌باشد که شامل ۳۳۱ مقاله و سایر پژوهش‌ها (۱۴۴ عدد) مقالات کنفرانسی، کتاب و ... است. فرآیند رشد انتشار پژوهش‌های حوزه هنر اسلامی در نمودار ۱ نشان داده شده است. همانطور که این نمودار نشان می‌دهد، تولیدات علمی این حوزه از سال ۲۰۰۵ میلادی روند افزایشی داشته است. بیش‌ترین پژوهش‌ها مربوط به سال ۲۰۱۶ میلادی با ۴۲ پژوهش است (جدول ۱). آمار جدول زیر تا زمان استخراج داده از پایگاه اسکوپوس سال ۲۰۲۲ میلادی معتبر است.

نمودار ۱. روند انتشار پژوهش‌های حوزه هنر اسلامی. منبع: نگارندگان.

جدول ۱ نشان می‌دهد اولین مدرک منتشرشده حوزه هنر اسلامی مربوط به سال ۱۹۴۱ میلادی است و پس از آن تا سال ۱۹۵۴ میلادی مدرکی در این حوزه یافت نشد. این عدم‌انتشار طی سال‌های ۱۹۵۴ تا ۱۹۸۴ میلادی و سال‌های ۱۹۸۴ تا ۱۹۹۱ میلادی نیز دیده می‌شود. از سال ۱۹۹۱ میلادی به بعد شاهد انتشار مدارک این حوزه به صورت متوالی و بدون توقف انتشار هستیم.

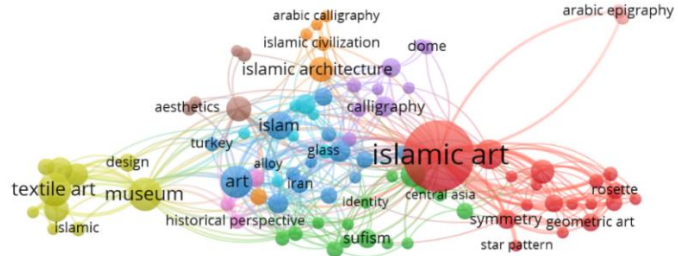
جدول ۱. تعداد انتشار مقالات حوزه هنر اسلامی. منبع: نگارندگان.

سال انتشار	تعداد پژوهش‌ها	سال انتشار	تعداد پژوهش‌ها	سال انتشار	تعداد پژوهش‌ها
۲۰۲۲	۳۱	۲۰۱۰	۱۸	۱۹۹۸	۱
۲۰۲۱	۳۸	۲۰۰۹	۱۰	۱۹۹۷	۱
۲۰۲۰	۳۵	۲۰۰۸	۲۲	۱۹۹۶	۱
۲۰۱۹	۱۷	۲۰۰۷	۲۱	۱۹۹۵	۱
۲۰۱۸	۴۰	۲۰۰۶	۱۰	۱۹۹۴	۲
۲۰۱۷	۳۵	۲۰۰۵	۹	۱۹۹۳	۱
۲۰۱۶	۴۲	۲۰۰۴	۲	۱۹۹۲	۱
۲۰۱۵	۱۸	۲۰۰۳	۴	۱۹۹۱	۱
۲۰۱۴	۲۸	۲۰۰۲	۶	۱۹۸۴	۱
۲۰۱۳	۲۲	۲۰۰۱	۱	۱۹۵۴	۱
۲۰۱۲	۲۵	۲۰۰۰	۴	۱۹۴۲	۱
۲۰۱۱	۱۷	۱۹۹۹	۶	۱۹۴۱	۱

۲. وضعیت هم‌رویدادی کلمات کلیدی مقالات حوزه هنر اسلامی (موضوعات اصلی): در تصویر ۱ نقشه

هم‌رویدادی کلمات کلیدی حوزه هنر اسلامی نشان داده شده است. متداول‌ترین روش‌های تحلیل هم‌رویدادی: ۱. روش مبتنی بر فاصله^۷، ۲. روش مبتنی بر گراف^۸، ۳. روش مبتنی بر زمان^۹ (عبدی‌نسب، مؤمنی و ظاهری، ۱۳۹۷) است. در روش مبتنی بر فاصله در یک شبکه گره‌ها^{۱۰} به گونه‌ای قرار گرفته‌اند که فاصله بین دو گره، ارتباط میان گره‌ها را نشان می‌دهد. به طور کلی هرچه قدر فاصله میان دو گره کم‌تر باشد، ارتباط آن دو بیش‌تر خواهد بود. از آنجا که هرچه پراکندگی در نقشه بیش‌تر باشد، تنوع موضوعی در آن حوزه بیش‌تر است، میزان پراکندگی واژگان حوزه هنر اسلامی (تصویر ۱) نشان می‌دهد که این حوزه از تنوع موضوعی محدودی برخوردار است. با توجه به اندازه دایره‌ها در نقشه، فراوانی تکرار واژه «هنر اسلامی» از سایر واژگان بیش‌تر است. اندازه دایره‌ها، تعداد تکرار واژه‌های کلیدی را نشان می‌دهد و هرچه اندازه دایره بزرگ‌تر باشد، فراوانی تکرار واژگان آن حوزه بیش‌تر است. فاصله نزدیک دایره‌ها در کلمات «تاریخ فرهنگی، تصوف»^{۱۱} و «هنر نساجی، موزه»^{۱۲} نشان‌دهنده ارتباط بیش‌تر این مفاهیم با یکدیگر است؛ زیرا در نقشه هرچه واژگان کلیدی به هم نزدیک باشند، ارتباط بین مفاهیم با یکدیگر بیشتر است. همچنین ضخامت خطوط بین واژه‌های «هنر هندسی، روزت»^{۱۳}، «تقارن، الگوی ستاره»^{۱۴} و «هنر نساجی، موزه» (دوایر سبزرنگ) ارتباط نسبتاً قوی آن‌ها را با یکدیگر نشان می‌دهد؛ چون هرچه خطوط از ضخامت بیش‌تری برخوردار باشد، ارتباط بین واژه‌ها قوی‌تر است.

تصویر ۱. نقشه هم‌رخدادی کلمات کلیدی پژوهش‌های حوزه هنر اسلامی در پایگاه اسکوپوس. منبع: نگارندگان.

در نقشه هم‌رخدادی کلمات کلیدی ۱۰ خوشه با رنگ‌های متفاوت وجود دارد که برای تمایز خوشه‌ها از رنگ‌های مختلف استفاده شده است. در هر خوشه مفهومی که بیش‌ترین تکرار را دارد، با اندازه بزرگ‌تری که مفهوم اصلی خوشه است نشان داده شده است. در جدول ۲، خوشه‌های دارای موضوعات اصلی و مهم حوزه هنر اسلامی آمده است. عبارت «هنر اسلامی» در خوشه قرمز مفهوم اصلی و مهم این حوزه را نشان می‌دهد.

جدول ۲. موضوعات حوزه هنر اسلامی در پایگاه اسکوپوس. منبع: نگارندگان.

ردیف	رنگ خوشه	تعداد اقلام خوشه	کلمات کلیدی
۱	قرمز	۱۸	Andalusia, Computer Graphics, Geometric Art, Geometric Patterns, Geometry, Islamic Art, Islamic Patterns, Islamic Star Patterns, Pattern Generation, Periodic Pattern, Quasi-Periodic, Quasiperiodic Patterns, Rosette, Star, Star Pattern, Stars, Symmetry, Symmetry Groups
۲	سبز	۱۵	Alhambra, Architecture, Central Asia, Cleaning, Cultural History, Europe, Iconography, Identity, Mediterranean, Middle Ages, Middle East, North Africa, Silver, Sufism, Symbolism
۳	سورمه‌ای	۱۵	Alloy, Arab Spring, Art, Cultural Heritage, Culture, Egypt, Heritage, Iconoclasm, Iran, Islam, Islamic Metalwork, Islamism, Medieval, Photogrammetry, Turkey
۴	زیتونی	۱۰	Carpet, Design, Exhibition, Islamic, Museum, Rug, Textile Art, Textile History, Textile Industry, Weaving
۵	بنفش	۹	Calligraphy, Ceramics, Dome, Dome, Modernism, Mosque, Religion, Spain, Textiles

ردیف	رنگ خوشه	تعداد اقلام خوشه	کلمات کلیدی
۶	آبی	۷	مقاله، انسان‌شناسی فرهنگی، شیسه، تاریخ، تاریخ - قرون وسطی، عراق، انگلستان
۷	نارنجی	۶	خوشنویسی عربی، تاریخ‌نگاری، معماری اسلامی، هنرهای اسلامی، تمدن اسلامی، مالزی
۸	قهوه‌ای	۵	زیبایی‌شناسی، میراث فرهنگی، حفاظت تاریخی، طراحی داخلی، موزه‌ها
۹	صورتی	۳	دیدگاه تاریخی، فرهنگ مادی، شرق‌شناسی
۱۰	صورتی کم‌رنگ	۲	کتیبه عربی، داغستان

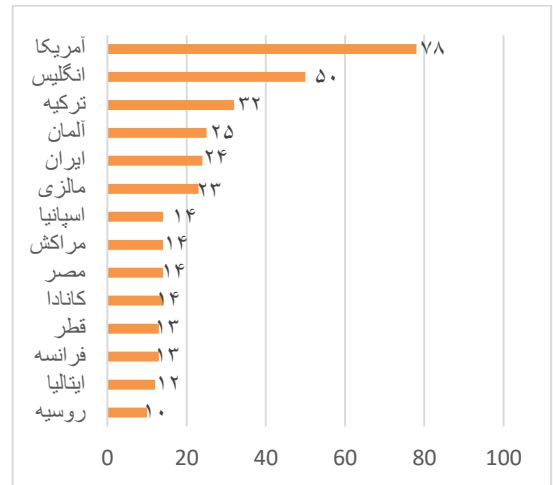
تعدادی از کلمات کلیدی که دارای بیش‌ترین هم‌رویدادی بوده‌اند، در جدول ۳ نشان داده شده‌اند.

جدول ۳. کلمات کلیدی با هم‌رویدادی بالا. منبع: نگارندگان.

ردیف	کلمات کلیدی	فراوانی	ردیف	کلمات کلیدی	فراوانی
۱	Islamic art	۹۱	۷	Exhibition	۱۲
۲	Museum	۲۱	۸	Textile History	۱۲
۳	Textile Art	۲۰	۹	Museums	۱۲
۴	Art	۱۹	۱۰	Architectuer	۱۲
۵	Geometry	۱۷	۱۱	Islamic Architectuer	۱۲
۶	Islam	۱۴	۱۲	Carpet	۱۰

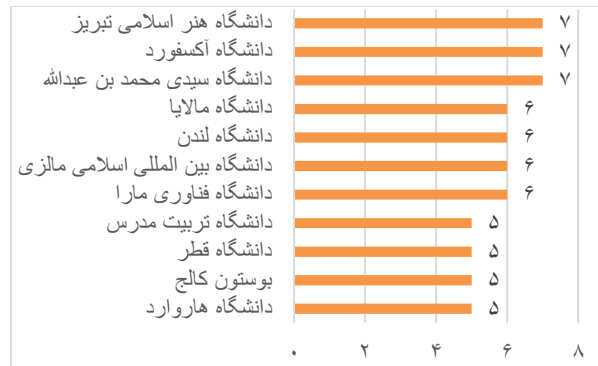
۳. کشورها و سازمان‌های مشارکت‌کننده در تولید پژوهش‌های حوزه هنر اسلامی: نمودار ۲ کشورهای

تولیدکننده پژوهش‌های موردبررسی را نشان می‌دهد. همانطور که دیده می‌شود، کشور آمریکا با ۷۸ پژوهش، انگلیس با ۵۰ و ترکیه با ۳۲ پژوهش، سه کشور اول از نظر میزان تولیدات علمی در این حوزه هستند و کشور ایران با ۲۴ پژوهش در مقام پنجم پس از کشور آلمان است؛ بنابراین ایران دومین کشور اسلامی پس از ترکیه در تولید علمی حوزه هنر اسلامی می‌باشد.

نمودار ۲. تعداد پژوهش‌های کشورهای مختلف در حوزه هنر اسلامی در پایگاه اسکوپوس. منبع: نگارندگان.

نمودار ۳ تعداد پژوهش‌های یازده دانشگاه پرتولید در حوزه هنر اسلامی را نشان می‌دهد؛ که مطابق با این نمودار دانشگاه‌های هنر اسلامی تبریز، آکسفورد و محمد بن عبدالله^{۱۶} با ۷ پژوهش، رتبه اول تولیدات علمی حوزه هنر اسلامی را دارا می‌باشند و دانشگاه‌های صنعتی مارا، بین‌المللی اسلامی مالزی، لندن، مالایا با ۶ پژوهش در رتبه دوم و دانشگاه‌های هاروارد، بوستون، قطر و تربیت مدرس با ۵ پژوهش در رتبه سوم قرار دارد.

نمودار ۳. سازمان‌های مشارکت‌کننده در تولید پژوهش‌های حوزه هنر اسلامی در پایگاه اسکوپوس. منبع: نگارندگان.

۴. مجله‌های منتشرکننده پژوهش‌های حوزه هنر اسلامی: جدول ۴ مجله‌هایی که بیش‌ترین میزان پژوهش‌ها را در حوزه هنر اسلامی منتشر می‌کنند، نشان می‌دهد. مجله «Hali» با انتشار ۲۸ مقاله در حوزه هنر اسلامی، رتبه اول را در میزان انتشار مقالات این حوزه دارد. مجله‌های «International Journal Of Islamic Architecture» با انتشار ۲۳ مقاله و «Muqarnas» با ۱۰ مقاله به ترتیب رتبه دوم و سوم را به خود اختصاص داده‌اند؛ همچنین مجله Journal Of Mathematics And The Arts با ۳۲ استناد بالاترین رتبه را در مجلات پراستناد دارد (جدول ۵). در همین راستا، پژوهشگران حوزه هنر اسلامی با استفاده از جداول ۴ و ۵ می‌توانند مجله‌های پیشرو در این حوزه را شناسایی و حوزه‌های داغ پژوهشی را بازیابی کنند.

جدول ۴. پرتولیدترین مجله‌ها در حوزه هنر اسلامی. منبع: نگارندگان.

رتبه	عنوان مجله	ناشر	کشور	تعداد مقاله
۱	Hali	Hali Publications Ltd	United Kingdom	۲۸
۲	International Journal Of Islamic Architecture	Intellect Ltd	United Kingdom	۲۳
۳	Muqarnas	Brill Academic Publishers	Netherlands	۱۰
۴	Wit Transactions On The Built Environment	WITPress	United Kingdom	۹
۵	Islamic History And Civilization	Brill Academic Publishers	Netherlands	۷
۵	Turk Kulturu Ve Haci Bektas Veli Arastirma Dergisi	Ankara Haci Bayram Veli University	Turkey	۷
۶	Journal Of Islamic Manuscripts	Brill Academic Publishers	Netherlands	۵
۷	Arts Of Asia	Arts of Asia Publications Ltd	Hong Kong	۴
۷	Journal Of Mathematics And The Arts	Taylor and Francis Ltd	United Kingdom	۴

جدول ۵. مجله‌های پراستناد در حوزه هنر اسلامی. منبع: نگارندگان.

رتبه	عنوان مجله	ناشر	نام کشور	تعداد استناد
۱	Journal Of Mathematics And The Arts	Taylor and Francis Ltd	United Kingdom	۳۲
۲	Islamic History And Civilization	Brill Academic Publishers	Netherlands	۲۸
۳	Wit Transactions On The Built Environment	WITPress	United Kingdom	۲۷
۴	Muqarnas	Brill Academic Publishers	Netherlands	۲۰

۵. **پراستنادترین مقالات حوزه هنر اسلامی:** مقالاتی که در حوزه موضوعی خود بیش‌ترین استناد را دریافت می‌کنند، مقالات پراستناد هستند. این مقالات جزو مقالات یک درصد برتر آن حوزه قرار می‌گیرند. ۱۰ مقاله پراستناد حوزه هنر اسلامی، با توجه به زمان انتشار مقاله، در جدول ۶ نمایش داده شده است. طبق جدول ۵، مقاله «Disorder-enhanced transport in photonic quasicrystals» با ۱۴۵ استناد در سال ۲۰۱۱ میلادی پراستنادترین مقاله این حوزه است. بعد از آن در سال ۲۰۰۳ میلادی، مقاله «The mirage of Islamic art: Reflections on the study of an unwieldy field» با ۶۵ استناد در رتبه دوم قرار دارد. استفاده از جدول ۶ به پژوهشگران حوزه هنر اسلامی نشان می‌دهد که چه مقالاتی نگارش شود تا استناد به نویسندگان بیشتر شود و اینکه چه موضوع‌هایی دارای اهمیت بالایی برای پژوهش هستند.

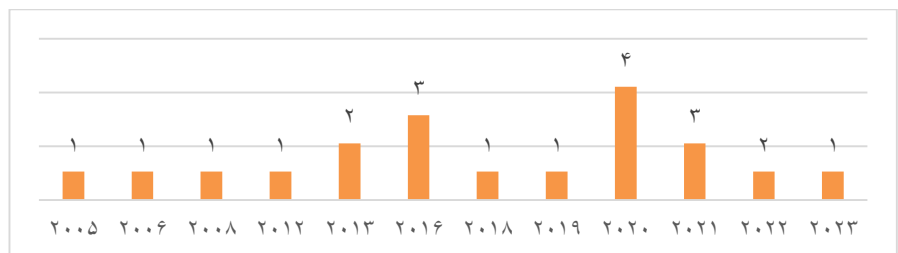
جدول ۶. مقالات پراستناد حوزه هنر اسلامی. منبع: نگارندگان.

عنوان مقاله	نویسنده	سال انتشار	تعداد استناد
Disorder-enhanced transport in photonic quasicrystals	Levi L., Rechtsman M., Freedman B., Schwartz T., Manela O., Segev M	۲۰۱۱	۱۴۵
The mirage of Islamic art: Reflections on the study of an unwieldy field	Blair S.S., Bloom J.M	۲۰۰۳	۶۵

عنوان مقاله	نویسنده	سال انتشار	تعداد استناد
The humanity game: Art, Islam, and the war on terror	Winegar J	۲۰۰۸	۵۱
Evolution of Islamic geometric patterns	Abdullahi Y., Embi M.R.B	۲۰۱۳	۴۳
Pigments and enamelling/gilding technology of Mamluk mosque lamps and bottle	Colomban P., Tournié A., Caggiani M.C., Paris C	۲۰۱۲	۴۳
Mathematics and Arts: Connections between Theory and Practice in the Medieval Islamic World	Özdural A	۲۰۰۰	۴۰
Museums, professionalism and democracy	O'Neill M	۲۰۰۸	۳۰
A new approach for conservation treatment of a silk textile in Islamic Art Museum, Cairo	Ahmed H.E., Ziddan Y.E	۲۰۱۱	۲۳
The glass walls of Samarra (Iraq): Ninth-century Abbasid glass production and imports	Schibille N., Meek A., Wypyski M.T., Kröger J., Rosser-Owen M., Haddon R.W	۲۰۱۸	۲۲
The construction of cultural and religious identities in the temple architecture	Koptseva N.P., Reznikova K.V., Razumovskaya V.A	۲۰۱۸	۱۸

۶. وضعیت پژوهش‌های منتشرشده کشور ایران در حوزه هنر اسلامی: به نظر می‌رسد مباحث مربوط به بعضی آثار و هنرهای اسلامی از حدود پنج دهه پیش در ایران با ترجمه آثاری از هانری کربن، نیکلسون، تیتوس بوکهارت توسط انجمن حکمت و فلسفه ایران و اندیشمندانی مانند سید حسین نصر مطرح شد و تاکنون با فراز و نشیب ادامه یافته و چند دهه است که بعضی از پژوهشگران و اندیشمندان ایرانی در این زمینه بررسی‌هایی انجام داده و آثاری منتشر کرده‌اند (**سلطان‌زاده، ۱۳۹۲**). تعداد کل پژوهش‌های منتشرشده حوزه هنر اسلامی در پایگاه اسکوپوس حدود ۴۷۵ پژوهش است و کشور ایران در این حوزه ۲۴ مقاله در پایگاه اسکوپوس منتشر کرده که شامل ۱۹ مقاله ژورنالی و ۵ مقاله کنفرانسی است و جمعاً ۲۹ بار استناد دریافت کرده‌اند. از ۲۴ مقاله کشور ایران، ۶ مقاله با یک نویسنده، ۸ مقاله با دو نویسنده، ۷ مقاله با سه نویسنده و ۳ مقاله با همکاری چهار نویسنده هستند.

۶-۱. روند انتشار مقالات ایران: بیشترین مقالات منتشر شده حوزه هنر اسلامی کشور ایران مربوط به سال ۲۰۲۰ با ۴ مقاله و سال‌های ۲۰۱۶ و ۲۰۲۳ با ۳ مقاله می‌باشد (نمودار ۴) و در سال‌های ۲۰۰۷، ۲۰۰۹ تا ۲۰۱۱، ۲۰۱۵، ۲۰۱۴ و ۲۰۱۷ هیچ مقاله‌ای در حوزه هنر اسلامی منتشر نکرده است.

نمودار ۴. تعداد مقالات ایران، نمایه‌شده در پایگاه اسکوپوس در حوزه هنر اسلامی بر اساس سال انتشار. منبع: نگارندگان.

در جدول ۶، سهم مقالات ایران در انتشار مقالات حوزه هنر اسلامی نمایه شده در پایگاه اسکوپوس مشخص شده است.

جدول ۶. نسبت مقالات ایران در حوزه هنر اسلامی، نمایه شده در پایگاه اسکوپوس. منبع: نگارندگان.

سال انتشار	نسبت به کل مقالات	سال انتشار	نسبت به کل مقالات
۲۰۲۰	۲۱,۵	۲۰۰۶	۵,۲۶
۲۰۱۶	۱۵,۷۹	۲۰۰۸	۵,۲۶
۲۰۲۱	۱۵,۷۹	۲۰۱۲	۵,۲۶
۲۰۱۳	۱۰,۵۳	۲۰۱۸	۵,۲۶
۲۰۲۲	۱۰,۵۳	۲۰۱۹	۵,۲۶
۲۰۰۵	۵,۲۶	۲۰۲۳	۵,۲۶

۲-۶. پراستنادترین مقالات ایرانی حوزه هنر اسلامی: از ۲۴ مقاله ایرانی حوزه هنر اسلامی نمایه شده در پایگاه اسکوپوس (تا تاریخ استخراج داده از پایگاه اسکوپوس) ۶ مقاله استناد دریافت کرده‌اند (۵ مقاله ژورنالی و ۱ مقاله کنفرانسی). همانگونه که جدول ۷ نشان می‌دهد، مقاله «مهدوی‌نژاد، سیاهرود، قاسمپورآبادی و پولاد» با عنوان «Development of intelligent pattern for modeling a parametric program for public space (case study: Isfahan, Mosalla, Iran)» بیش‌ترین ارجاع (۹ استناد) در این حوزه داشته است. مقاله «Affective interaction: Using emotions as a user interface in games» در سال ۲۰۲۱ میلادی منتشر شده، جدیدترین مقاله این حوزه است و تاکنون ۵ بار استناد دریافت کرده است و می‌توان گفت این مقاله در سال‌های آتی استنادهای بیش‌تری دریافت خواهد کرد؛ چراکه سرعت دریافت استناد برای این مقاله نسبت به سایر مقالات بالاتر بوده است.

جدول ۷. مقالات پراستناد ایرانی در حوزه هنر اسلامی. منبع: نگارندگان.

عنوان مقاله	نویسنده	ناشر	سال انتشار	تعداد استناد
Development of intelligent pattern for modeling a parametric program for public space (case study: Isfahan, Mosalla, Iran)	Mahdavinejad, M., Siyahrood, S.A., Ghasempourabadi, M., Poulad, M.	Applied Mechanics and Materials	۲۰۲۱	۹
Girih for Domes: Analysis of Three Iranian Domes	Kasraei, M.H., Nourian, Y., Mahdavinejad, M.	Nexus Network Journal	۲۰۱۶	۷
Effects of active strategic teaching model (Astm) in creative and critical thinking skills of architecture students	Asefi, M., Imani, E	Archnet-IJAR	۲۰۱۸	۶
Affective interaction: Using emotions as a user interface in games	Sekhvat, Y.A., Sisi, M.J., Roohi, S.	Multimedia Tools and Applications	۲۰۲۱	۵

عنوان مقاله	نویسنده	ناشر	سال انتشار	تعداد استناد
The symbology of swastika in the gonbad-e-sorkh tomb [Simbolistica svasticiii în mormântul gonbad-e-sorkh]	Sattarnezhad, S., Parvin, S., Hendifiani, E.	Codrul Cosminului	۲۰۲۰	۱
The source and religious symbolism of the Arabesque in medieval Islamic art of Persia	Khazâie, M.	Central Asiatic Journal	۲۰۰۵	۱

۳-۶. پژوهشگران ایرانی پرکار حوزه هنر اسلامی: محمد خزایی (M. Khazaie)، محمد جواد مهدوی‌نژاد (M. Mahdavinejad) و صمد پروین (S. Parvin) هر کدام با دو مقاله بیش‌ترین پژوهش‌های این حوزه را داشته‌اند (جدول ۸). خزایی و مهدوی‌نژاد هر دو از گروه گرافیک و معماری دانشگاه تربیت مدرس و پروین از دانشگاه محقق اردبیلی می‌باشند. نویسنده اول به‌صورت تک‌نویسنده و نویسندگان دوم و سوم به‌صورت کار مشارکتی پژوهش خود را انجام داده‌اند.

جدول ۸. تعداد مقالات نویسندگان ایرانی در حوزه هنر اسلامی. منبع: نگارندگان.

سهم هر نویسنده در تولید مقاله	تعداد مقاله	نویسندگان
۱۰/۵۳	۲	Khazâie, M. / Mahdavinejad, M / Parvin, S.
۵,۲۶	۱	Abi, O.S./Alibabaei, G. /Aref, M./Asefi, M. /Attarabbasi, Z./Azizi Naserabad, A./Bahmani, P./Damaliamiri, M./Ekvani, A./Farrokhi, S./Ghanbaran, A./Goodarzarparvari, P./Haghighi, S./Hayaty, H./Hendifiani, E./Imani, E./Karami, B./Karimi, M./Karimi, S./Kasraei, M.H./Kheirollahi, M./Malekzade, P./Mastalizadeh, M./Mianji, M.M./Nahidiazar, F./Nejad Ebrahimi, A./Nourian, Y./Pargari, S./Roohi, S./Samanian, K./Sattarnezhad, S./Sekhavat, Y.A./Sisi, M.J./Zeilabi, N./Zoghi, N.

۴-۶. دانشگاه‌های ایرانی مشارکت‌کننده در پژوهش‌ها: در بررسی دانشگاه‌های مشارکت‌کننده در تولیدات علمی حوزه هنر اسلامی، ۱۵ دانشگاه ایرانی شناسایی شد که دانشگاه هنر اسلامی تبریز با تعداد ۷ پژوهش در رتبه اول، دانشگاه تربیت مدرس با ۵ پژوهش در رتبه دوم قرار دارد. دانشگاه هنر اسلامی تبریز به‌عنوان رتبه اول جهان و دانشگاه تربیت مدرس به‌عنوان رتبه سوم جهان و رتبه دوم ایران در انتشار مقالات حوزه هنر اسلامی شناسایی شدند.

نتیجه

ارزیابی انتشار مقالات در پایگاه اطلاعاتی اسکوپوس نشان داد که طی سال‌های ۱۹۴۱ تا ۲۰۲۲ میلادی سیر انتشار مقاله در حوزه هنر اسلامی صعودی بوده و در سال ۲۰۱۶ میلادی بیش‌ترین تعداد مقالات را داشته است. اگرچه تعداد مقالات نمایه‌شده در پایگاه اسکوپوس قابل توجه نبوده است، ولیکن روند رو به رشد انتشار مقالات در سال‌های اخیر نشانگر این است که این حوزه می‌تواند نوید انجام پژوهش‌های جدید و با دانش‌افزایی و نوآوری

مناسب و شایسته را بدهد. همچنین نتایج نشان داد در حوزه هنر اسلامی ۱۰ موضوع اصلی وجود دارد. در این پژوهش برخی حوزه‌های مطالعاتی جدید و موضوعاتی که کم‌تر تحقیق شده‌اند نیز مشخص شده است. در این بررسی پرتکرارترین کلمات کلیدی در کل بازه زمانی بررسی شده، به جز هنر اسلامی، موزه، صنایع دستی، هنر و هندسه نقوش بوده است که نشان‌دهنده توجه پژوهشگران به این حوزه‌های هنر اسلامی است. پژوهشگران وابسته به مراکز علمی آمریکا و انگلیس از اصلی‌ترین تولیدکننده‌های علمی حوزه هنر اسلامی در سطح بین‌المللی هستند. این آمار معمولاً نه براساس تابعیت، بلکه براساس وابستگی نویسندگان به مراکز علمی خود است. دو کشور ترکیه و ایران با اختلاف کمی در رتبه‌های سوم و پنجم تولید پژوهش‌های این حوزه قرار گرفته‌اند؛ این کشورها به‌عنوان دو کشور اسلامی توانسته‌اند جایگاه مناسبی در تولید پژوهش‌های حوزه هنر اسلامی به خود اختصاص دهند. از بین مؤسسات داخلی، دانشگاه هنر تبریز بیش‌ترین تولیدات علمی را داشته و در بین مؤسسات خارجی، پژوهشگران دانشگاه محمد بن عبدالله و اکسفورد هم‌تراز با دانشگاه هنر اسلامی تبریز بیش‌ترین تولیدات را داشته‌اند. این مسأله بیان‌گر این موضوع است که اگرچه کشور آمریکا بیش‌ترین تولیدات را داشته، اما در مورد مؤسسات، کشور ایران هم‌تراز با دو مؤسسه دیگر توانسته‌اند رتبه اول پژوهش‌های این حوزه را به خود اختصاص دهند. همچنین یافته‌ها نشان داد مجله Haill بیش‌ترین مقالات هنر اسلامی را منتشر کرده و مجله Journal Of Mathematics And The Arts بالاترین استناد را در بین مجلات این حوزه داشته است. با توجه به این موضوع که پژوهشگران جهت انتشار مقالات خود در سطح بین‌المللی نیاز به آگاهی از مجلات تخصصی دارند، معرفی مجلات هسته و پراستناد می‌تواند ابزاری برای محققان حوزه هنر اسلامی باشد. پراجاع‌ترین مقاله مربوط به پژوهش لوی و همکاران (۲۰۱۱) است. مقاله داغ پژوهشی در حوزه هنر اسلامی متعلق به اسچوبی و همکاران (۲۰۱۸) است. با توجه به تازه بودن این مقاله، پژوهشگران می‌توانند از این مقاله برای نگارش مقالات جدید استفاده نمایند. پژوهشگران ایرانی تنها ۲۴ پژوهش در این حوزه داشتند که نشان‌دهنده سهم پایین انتشارات ایران در سطح بین‌المللی است که می‌تواند دلایل مختلفی داشته باشد از جمله اینکه بیش‌تر مجلات نمایه‌شده در پایگاه اسکوپوس به زبان انگلیسی است و نویسندگان ایرانی رغبت کم‌تری در انتشار مقاله به زبان انگلیسی دارند. همچنین عوامل دیگری همچون نبود حمایت مالی و معنوی سازمان‌ها و دانشگاه‌ها از انتشارات بین‌المللی پژوهشگران و نبود انگیزه کافی پژوهشگر در پایین بودن این سطح انتشارات بین‌المللی مؤثر است. هرچند انتشارات ایران در سال ۲۰۱۶ میلادی رشد چشمگیری نسبت به سال‌های گذشته داشته که نشانگر تلاش برای ارتقای جایگاه ایران در سطح بین‌المللی است. همچنین در میان نویسندگان ایرانی محمدخزایی، محمدجواد مهدوی‌نژاد و صمد پروین پرکارترین پژوهشگران ایرانی در این حوزه هستند. در این میان، مهدوی‌نژاد و همکارانش (۲۰۲۱) پراستنادترین مقاله را داشته‌اند. در میان دانشگاه‌های ایرانی، دانشگاه هنر اسلامی تبریز فعال‌ترین مؤسسه کشور در زمینه تولید مقاله در سطح بین‌المللی است و این دانشگاه به‌عنوان رتبه اول در جهان و دانشگاه تربیت مدرس به‌عنوان رتبه سوم در جهان و دوم در ایران در انتشار مقالات حوزه هنر اسلامی قرار دارند.

پیشنهاد‌های پژوهش

با توجه به کم بودن میزان تولیدات علمی ایران در سطح بین‌المللی پیشنهاد می‌شود مشوق‌هایی برای محققان ایرانی در نظر گرفته شود تا آن‌ها را به انجام پژوهش در حوزه هنر اسلامی به منظور بهبود رشد علمی ایران

ترغیب نمایند. نیز پیشنهاد می‌شود تا موضوعات مورد اشاره در این پژوهش را برای انجام تحقیقات آتی حوزه هنر اسلامی استفاده گردد و عوامل و موانع تولیدات علمی هنر اسلامی در پژوهشی جداگانه بررسی شود.

تقدیر و تشکر

نویسندگان این پژوهش بر خود لازم می‌دانند مراتب قدردانی و سپاسگزاری خود را از اعضای محترم هیأت علمی دانشکده هنر دانشگاه شهید چمران اهواز و تربیت مدرس تهران در جهت مستند نمودن پاره‌ای از یافته‌ها، منابع و اصطلاحات تخصصی حوزه هنر اسلامی اعلام نمایند.

پی‌نوشت

1. Scopus
2. VosViewer
3. Islamic art
4. Greer
5. Ewalt
6. Elsevier
7. Distance-based Approach
8. Graph-based Approach
9. Timeline-based approach
10. Nodes
11. Cultural, History, Sufism
12. Textile art, Museum
13. Gemetric Art, Rosett
14. Symmetry, Star pattern

۱۵. دانشگاه کشور مراکش

منابع

- احمدی، حمید، سلیمی، علی و زنگیشه، الهه. (۱۳۹۲). علم‌سنجی، خوشه‌بندی و نقش دانش تولیدات علمی ادبیات تطبیقی در ایران. *کاوش‌نامه ادبیات تطبیقی*، ۳(۱۱)، ۱-۲۸.
- جعفری، فاطمه و گل‌تاجی، مرضیه. (۱۳۹۱). مطالعه وضعیت تولیدات علمی اعضای هیأت علمی دانشکده‌های علوم انسانی و هنر و علوم اجتماعی دانشگاه‌های دولتی کشور طی سال‌های ۲۰۰۰-۲۰۰۸ م. *پژوهشنامه پردازش و مدیریت اطلاعات*، ۳(۲۷)، ۵۶۱-۵۷۵.
- جمالی، شهرناز و غفاری، سعید. (۱۴۰۱). ترسیم نقشه موضوعی مقالات علمی حوزه کسب‌وکار در کتابخانه‌ها در پایگاه اسکوپوس. *مجله علم‌سنجی کاسپین*، ۹(۱)، ۶۹-۸۱. DOI:10.22088/cjs.9.1.69
- رضانی، هادی، علی‌پور حافظی، مهدی و مؤمنی، عصمت. (۱۳۹۳). نقشه‌های علمی فنون و روش‌ها. *ترویج علم*، ۵(۶)، ۸۴-۵۳.
- زندی‌روان، نرگس، داورپناه، محمدرضا و فتاحی، رحمت‌الله. (۱۳۹۵). مروری بر رسم نقشه علم و روش‌شناسی آن. *پژوهش‌نامه علم‌سنجی*، ۲(۱)، ۷۶-۵۷. DOI: 10.22070/RSCI.2016.469
- سلطان‌زاده، حسین. (۱۳۹۲). بررسی دیدگاه فارابی، ابن‌خلدون و بورکهارت درباره هنرهای اسلامی. *نامه انسان‌شناسی*، ۱۱(۱۸)، ۴۳-۶۸. DOR: 20.1001.1.17352096.1392.11.18.2.2
- سهیلی، فرامرز، توکلی‌زاده راوری، محمد، حاضری، افسانه و دوست‌حسینی، ندا. (۱۳۹۷). *ترسیم نقشه علم، تهران: دانشگاه پیام نور*.

- سهیلی، فرامرز، شعبانی، علی و خاصه، علی اکبر. (۱۳۹۴). ساختار فکری دانش در حوزه رفتار اطلاعاتی: مطالعه هم‌واژگانی. *تعامل انسان و اطلاعات*، ۲(۴)، ۳۶-۲۱. DOI: 20.1001.1.24237418.1394.2.4.3.6
- سوری، فرشته، نوروزی، یعقوب، فامیل روحانی، علی اکبر و زارعی، عاطفه. (۱۳۹۹). ترسیم نقشه علمی تولیدات پژوهشگران هنر و معماری دانشگاه آزاد اسلامی در پایگاه وب‌آوساینس. *پژوهشنامه علم‌سنجی*، ۶(۱۱)، ۱۲۷-۱۴۸. DOI:10.22070/RSCI.2019.4377.1286
- عاصمی، عاصفه و صفری‌نژاد، اکرم. (۱۳۹۹). بررسی وضعیت سبک‌های نقاشی در نمایه استنادی هنر و علوم انسانی: یک تحلیل بسامد استنادی. *پژوهش‌نامه علم‌سنجی*، ۶(۱۱)، ۲۶۱-۲۷۶. DOI: 10.22070/RSCI.2020.2961.1160
- عبداله‌پور، الهام و کلاه کج، منصور. (۱۴۰۱). بررسی مقالات حوزه هنر با تأکید بر روش‌شناسی پژوهش آن‌ها. *مطالعات کتابداری و علم‌اطلاعات*. DOI: 10.22055/slis.2022.37799.1846
- عبداله‌پور، الهام. (۱۴۰۰). تحلیل محتوایی و استنادی مقالات فصلنامه علمی پیکره. *پیکره*، ۱۰(۲۶)، ۸۲-۹۰. DOI: 10.22055/PYK.2022.17572
- عبدی‌نسب، علی‌رضا، مؤمنی، عصمت و طاهری، سید مهدی. (۱۳۹۷). طراحی الگوی سیستم نرم‌افزاری اعتباریابی کتاب‌های دانشگاهی مبتنی بر متن کاوی. *پژوهش و نگارش کتب دانشگاهی*، ۲۲(۴۲)، ۳۸-۷۷.
- وفائیان، امیر. (۱۳۹۶). مطالعه وضعیت تولیدات علمی در حوزه «بازیابی اطلاعات موسیقی» در پایگاه اسکوپوس. *پژوهش‌نامه علم‌سنجی*، ۳(۵)، ۳۳-۴۸. DOI: 10.22070/RSCI.2017.792
- Ewalt, J. (2016). Image as Evidence: A Citation Analysis of Visual Resources in American History Scholarship, 2010-2014. *Art Documentation: Journal of the Art Libraries Society of North America*, 35(2), 206-217.
- Greer, K. (2016). Undergraduate Studio Art Information Use: A Multi-School Citation Analysis.
- Jenkins-Madlin, M, Ettinghausen, R & Grabar, O. (2001). *Islamic Art and Architecture*. Yale University Press.
- Small, H., & Griffith, B. C. (1974). The structure of scientific literatures I: Identifying and graphing specialties. *Science studies*, 4(1), 17-40.

